

Současné rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republiceRecent distribution of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech RepublicMiloš ANDĚRA¹, Jaroslav ČERVENÝ², Luděk BUFKA³,
Dana BARTOŠOVÁ⁴ & Petr KOUBEK²¹ zoologické oddělení PM, Národní muzeum, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1, Česko; milos.andra@nm.cz² Ústav biologie obratlovců AV ČR, Květná 8, 603 65 Brno, Česko; jardaryscervený@centrum.cz, koubek@brno.cas.cz³ Správa NP a CHKO Šumava, Sušická 399, 341 92 Kašperské Hory, Česko; ludek.bufka@npsumava.cz⁴ Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36, 756 61 Rožnov p. Radhoštěm, Česko; bartosova@schkocr.cz

došlo 11. 12. 2004

Abstract. Data on the wolf occurrence were obtained from the literature, from unpublished databases of various institutions and from questionnaires distributed among all 5576 hunting grounds throughout the Czech Republic as well as 39 nature conservation authorities. The distribution of the wolf was assessed taking into account records in individual squares of the standard UTM mapping grid (P6' x M10') in mostly ten-year periods. The first new findings after the World War II were made in northern Moravia in 1947. Single records were made in one square (0.16% of the country area, 130 km²) in the periods 1945–1949 and 1950–1959. Rare occurrence was recorded in two squares (0.32%, 370 km²) in the period 1960–1969. Sporadic occurrence is known from 16 squares (2.54%, 2150 km²) from 1970–1979 and from 18 squares (2.87%, 2420 km²) from 1980–1989. The period 1990–1999 was of crucial importance for wolf population, when the occurrence was recorded in the total of 26 squares (3.98%, 3360 km²), and in three squares (0.48%, 400 km²) the occurrence could be already evaluated as irregular. The current occurrence in the period 2000–2003 is dated from 30 squares (4.78%, 4030 km²) – irregular occurrence in seven squares (1.11%, 940 km²) and for the first time regular occurrence in 12 squares (1.92%, 1610 km²). The total size of wolf population in the Czech Republic is estimated at 5 to 17 individuals.

ÚVOD

Vlk měl již od počátku ze všech velkých šelem u člověka nejhorší pověst. Byl z nich také nejvíce pronásledován a za všech časů a okolností stavěn mimo zákon. I zemské sněmy, které bránily "lidu obecnému" v lovu zvěře, činily u vlků výjimky, jak je patrné např. z usnesení Sněmů moravských z let 1516, 1518, 1524; Pražského sněmu z roku 1575 či Českého sněmu z roku 1627 (KOKES 1961, 1970). Lidem nezáleželo na tom, že vlk pozitivně reguluje stavy zvěře, ale především mu zazlívali ohrožování hospodářských zvířat, která představovala jejich cenný majetek. Zvláště v oblastech chovu ovcí vlci představovali vždy (a představují dodnes) největší nepřátele pastevců, takže již na začátku středověku u nás nebyli nijak hojní (ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993). V době třicetileté války se však stavy vlků přechodně výrazně zvýšily. Jen v letech 1621–1650 bylo na panství Český Krumlov uloveno rovných 400 vlků (KOKES 1961) a z této doby pocházejí i údaje o pronikání vlků za potravou do vesnic a měst. V 18. století však došlo k opětovnému snížení početnosti a postupnému úplnému vymizení druhu z mnoha oblastí.

(ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993). Poslední vlci v Čechách byli dle prof. KOMÁRKA uloveni na Šumavě v roce 1891 (KOKES 1961). Jiná situace ale byla na Moravě a zvláště v Beskydech, kde se vlk v 19. století vyskytoval mnohem častěji. Ještě v letech 1815 až 1851 zde bylo uloveno 38 jedinců a po roce 1852 nejméně další tři. Poslední historické zástřely jsou však dokonce z 20. století, a to z roku 1907 z revíru Kouty v Jeseníkách (ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993), roku 1908 od Zábřeha a roku 1914 z lokality Černý Gruň na lesní správě Bukovec u Jablunkova (HOŠEK 1976). Po roce 1945 se vlk na našem území začal opětovně objevovat ze sousedního Slovenska či Polska a dnes jsou již tyto migrace nejen pravidelné, ale v lesních komplexech Beskyd se vytvořila i stálá populace (ČERVENÝ et al., 2000, 2001, BARTOŠOVÁ 2001). Navíc se objevují i náznaky pokusů opětovného osidlování Šumavy.

MATERIÁL A METODIKA

Údaje o rozšíření a početnosti vlka byly získávány zejména z publikovaných údajů v odborné literatuře, z nepublikovaných databází různých institucí (např. Akademie věd ČR, muzea, university, pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, národní parky či chráněné krajinné oblasti) či z příležitostných hlášení o pozorování vlků. V obdobích 1991–1995, 1999–2000 a 2002–2003 byly do všech 5576 mysliveckých honiteb České republiky a do 39 regionálních pracovišť ochrany přírody (Správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR) zaslány speciální dotazníky o výskytu vybraných druhů savců, včetně vlka. V těchto dotaznících byla zaznamenávána nejen přímá pozorování dospělých jedinců a mláďat, ale i nálezy stop, kořisti a dalších pobytových znamení (ČERVENÝ et al. 2001). Návratnost vyplněných dotazníků byla 64–86 % u mysliveckých honiteb a 46–95 % u pracovišť ochrany přírody. Požadované informace o výskytu vlka byly obsaženy v různých obdobích od 0,1 % do 1,2 %. Celkový počet získaných údajů touto metodou byl 443. V Chráněné krajinné oblasti Beskydy a v Národním parku Šumava byly údaje o výskytu získávány také při pravidelném zimním stopování na sněhové obnově.

Rozšíření bylo vyhodnocováno podle výskytu v jednotlivých kvadrátech standardizované mapovací sítě UTM (P6°xM10°) o velikosti kvadrátu 134,4 km² (11,2x12 km) (ANDĚRA & HANZAL 1996), většinou v desetiletých obdobích. Za občasný (resp. vzácný) byl považován výskyt v méně než 50 % sledovaného období, za nepravidelný ve více nebo rovno 50 % a méně než 75 % sledovaného období, za pravidelný ve více nebo rovno 75 % sledovaného období.

VÝSLEDKY A DISKUSE

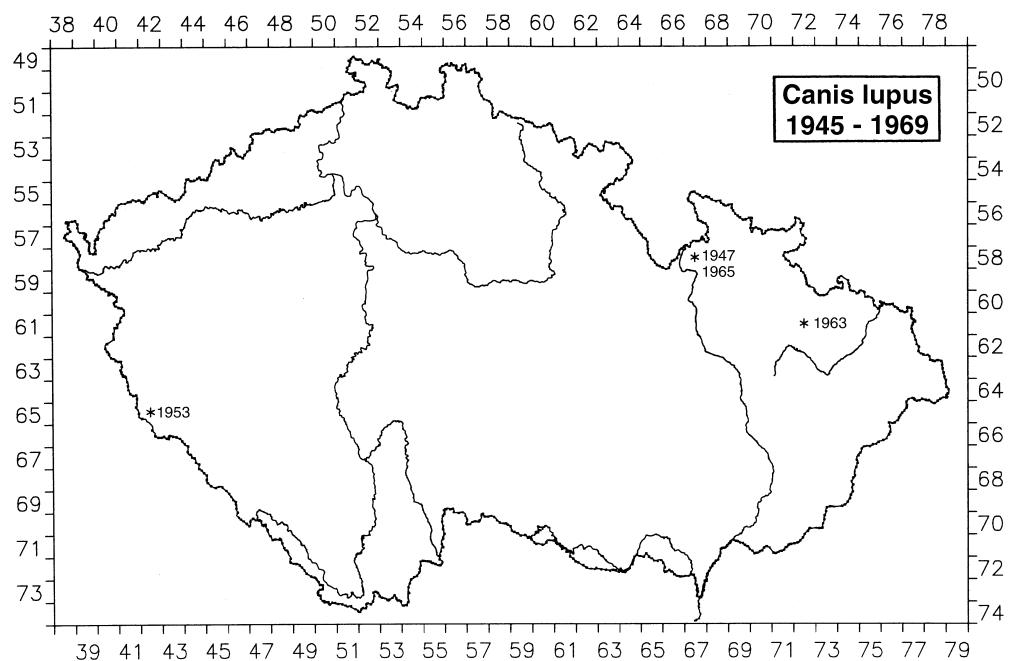
První nový údaj o výskytu vlka na území České republiky se objevil brzy po konci 2. světové válce v roce 1947 na severní Moravě v oblasti Starého Města pod Sněžníkem. I další následující doložené doklady výskytu z let 1963 a 1965 pocházely kupodivu ze Štáblovic na Opavsku a z Kunčic v Králickém Sněžníku (vše ŠTASTNÝ 1966); nikoliv tedy z Beskyd, odkud by se dalo šíření vlka spíše očekávat (ANDRESKA & ANDRESKOVÁ 1993 však udávají blíže neurčený výskyt dvou vlků v Beskydech v roce 1963). Mezi tím existuje údaj o výskytu u Pivoně v Českém lese z roku 1953, tehdy se však jednalo pouze o pozorování stop (ŘEHOŘ 1954). K výraznému zvýšení počtu dokladů o výskytu (resp. zástřelů) a pozorování došlo v průběhu 70. let. K jejich hodnocení je však třeba přistupovat s rezervou, neboť se v řadě případů týkají zvířat uniklých ze zajetí. Tak tomu bylo např. v Krkonoších (MILES 1964), na Šumavě (ANDĚRA & ČERVENÝ 1994), v Českém lese (HŮRKA 1992, ANDĚRA & HANZAL 1996), možná i na Rakovnicku (LAŇKA 1989) a nejnověji na Kraslicku v Krušných horách, kde se v září 2002 vyskytovala vlčice, která unikla ze ZOO v Klimenthalu. Zvláště v případech pozorování nelze vyloučit ani záměnu se zdivočelými ovčáckými psy, jejichž odlišení v přírodě je dosti obtížné nebo s kříženci psa a vlka, jejichž odlišení je v některých případech bez kranio-metrického vyšetření či genetické

Tab. 1. Výskyt a početnost populace vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice a v sousedních státech (BOITANI 2000, ČERVENÝ et al. 2001)

Tab. 1. Occurrence and abundance of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic and surrounding countries (BOITANI 2000, ČERVENÝ et al. 2001)

stát / country	oblast / area	početnost / abundance	vývoj populace / population development
Česko / Czech Republic	Karpaty / Carpathians	5–15	zvyšující se / increasing
	Šumava / Bohemian Forest	0–2	zvyšující se / increasing
Slovensko / Slovakia	Karpaty / Carpathians	350–400	stálá / stable
Polsko / Poland	Karpaty / Carpathians	600–700	zvyšující se / increasing
Německo / Germany	Lužice / Lusatia	5	stálá / stable

analýzy dokonce zcela nemožné. Zhruba od roku 1995 žijí vlci již stále na pomezí se Slovenskem v centrální oblasti Moravskoslezských Beskyd. V současné době zde se zde, na Javorníkách a ve Vsetínských vrších vyskytuje jedna až tři menší smečky (ČERVENÝ et al., 2000, 2001, BARTOŠOVÁ 2001). Ojedinelé kusy pak nepravidelně migrují do oblasti Jeseníků (MLČOUŠEK

Obr. 1. Mapa rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice v letech 1945–1969 (hvězdička – občasný výskyt v mapovacím kvadrátu).

Fig. 1. Occurrence of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic during 1945–1969 (asterisk – sporadic occurrence in mapping quadrat).

Tab. 2. Změny areálu rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice (vzácný či občasný výskyt – výskyt v méně než 50 % sledovaného období; nepravidelný výskyt – výskyt ve více nebo rovno 50 % a méně než 75 % sledovaného období; pravidelný výskyt – výskyt ve více nebo rovno 75 % sledovaného období; n – počet mapovacích čtverců s prokázaným výskytem; km², % – území s výskytem vlka)

Tab. 2. Changes of distribution of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic (rare or sporadic occurrence – occurrence in less than 50% of observed period; irregular occurrence – occurrence in more or equal to 50% and less than 75% of observed period; regular occurrence – occurrence in more or equal to 75% of observed period; n – number of quadrats with the occurrence; km², % – area of the occurrence)

období period	občasný výskyt sporadic occurrence			nepravidelný výskyt irregular occurrence			pravidelný výskyt regular occurrence			celkem together		
	n	km ²	%	n	km ²	%	n	km ²	%	n	km ²	%
1945–1949	1	130	0,16	–	–	–	–	–	–	1	130	0,16
1950–1959	1	130	0,16	–	–	–	–	–	–	1	130	0,16
1960–1969	2	260	0,32	–	–	–	–	–	–	2	260	0,32
1970–1979	16	2150	2,55	–	–	–	–	–	–	16	2150	2,55
1980–1989	18	2420	2,87	–	–	–	–	–	–	18	2420	2,87
1990–1999	23	3090	3,66	3	400	0,48	–	–	–	26	3490	4,14
2000–2003	11	1480	1,75	7	940	1,11	12	1610	1,91	30	4030	4,78

1993) a občas i jinam. Nová častější potvrzení výskytu vlka na Šumavě se pravděpodobně týkají také migrantů z Karpat (případně z dinárských pohoří) či jedinců ze zajetí, nebo se ještě vztahují ke krátké epizodě úniku vlčí smečky ze zoo v Národním parku Bavorský les v zimě 1975–1976. Tehdy uniklo osm vlků, kteří byli postupně uloveni v Bavorsku, ale i v jižních a západních Čechách (BUFKA et al. v tisku). Zajímavou skutečností však zůstává, že celkový počet opět chycených a ulovených jedinců byl vyšší než počet jedinců, kteří unikli ze zajetí. Proto se nedá zcela vyloučit ani tehdejší možnost rozmnožování vlků na Šumavě. Současný pravidelný výskyt vlků v této oblasti (včetně bavorské a rakouské strany pohoří) se však zatím musí přijímat velmi opatrně, protože možnost záměny se zdivočelými psy či kříženci psa a vlka není zcela vyloučena (BUFKA et al. v tisku). Celková početnost populace v České republice se odhaduje na 5 až 17 kusů (tab. 1).

Vývoj populace vlka obecného v České republice po roce 1945 je patrný z obr. 1–5 a tab. 2. V obdobích 1945–1949 a 1950–1959 (obr. 1) byl ojedinělý výskyt vlka zaznamenán vždy pouze v jednom čtverci mapovací sítě (0,16 % území České republiky, tj. 130 km²). Ještě v období 1960–1969 (obr. 1) byli vlci zjištěni jen ve dvou mapovacích čtvercích (0,32 %, tj. 370 km²),

↗

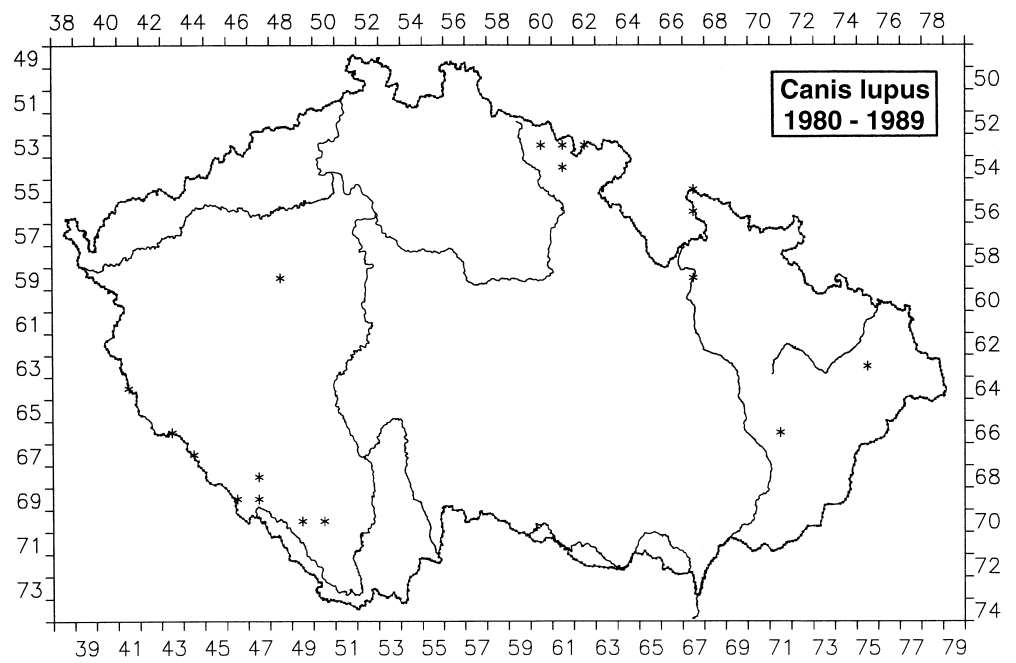
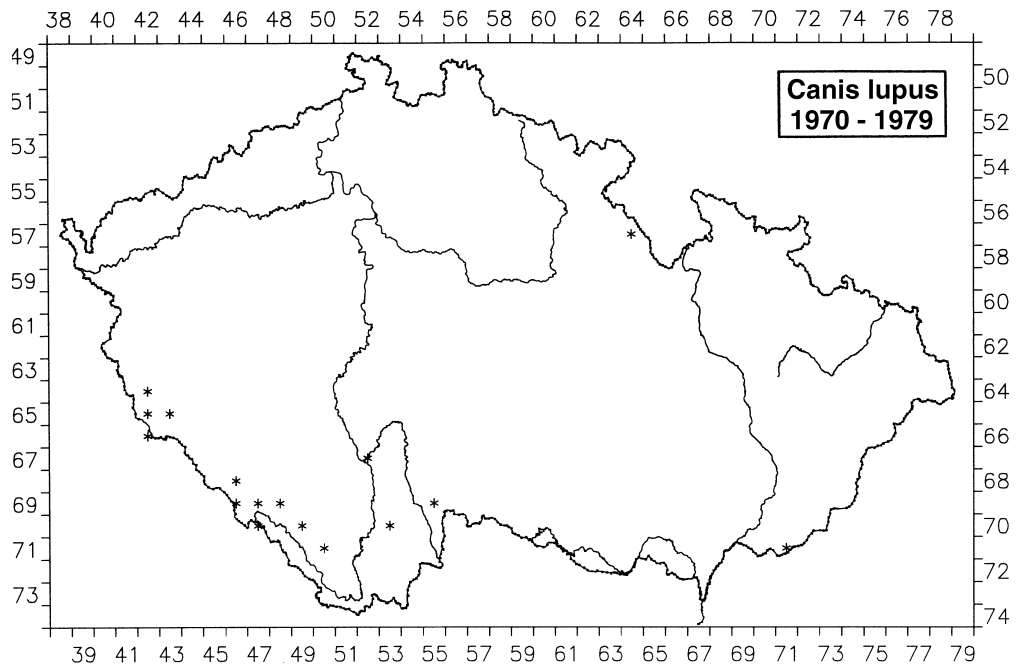
Obr. 2. Mapa rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice v letech 1970–1979 (hvězdička – občasný výskyt v mapovacím kvadrátu).

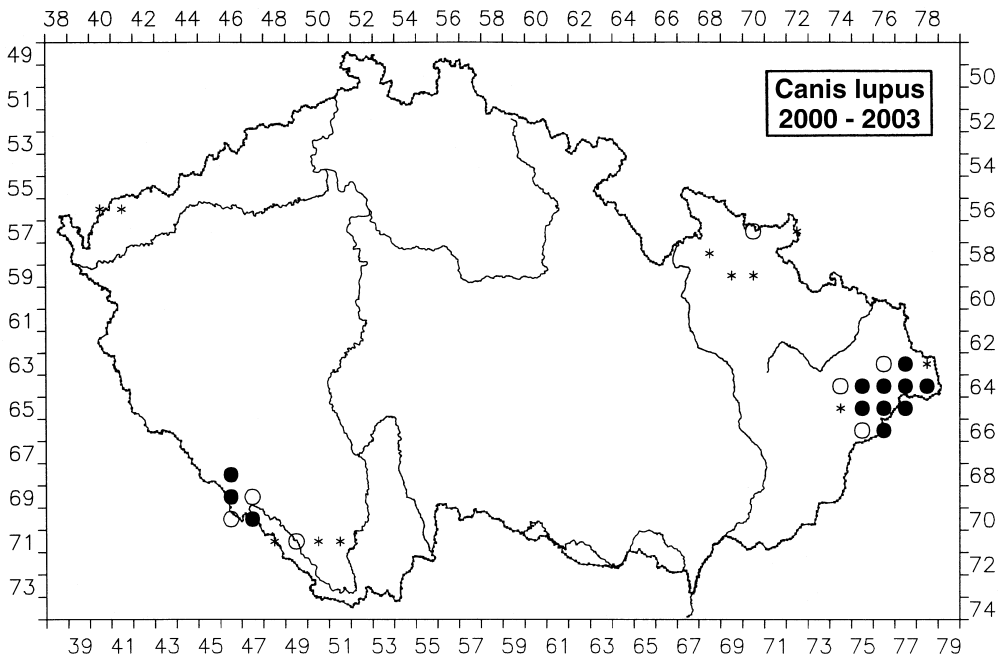
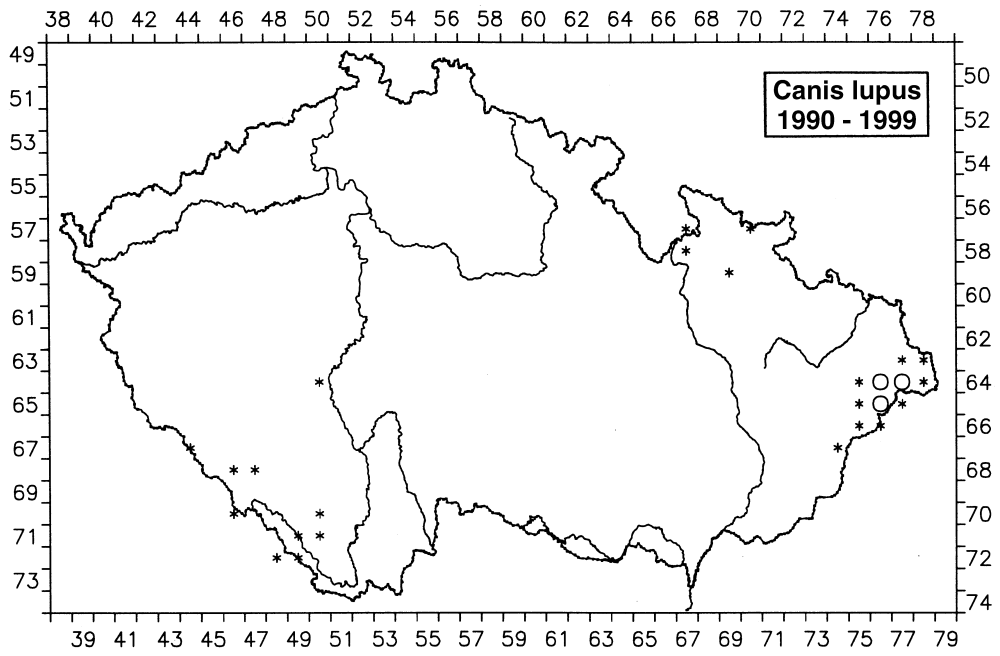
Fig. 2. Occurrence of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic during 1970–1979 (asterisk – sporadic occurrence in mapping quadrat).

→

Obr. 3. Mapa rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice v letech 1980–1989 (hvězdička – občasný výskyt v mapovacím kvadrátu).

Fig. 3. Occurrence of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic during 1980–1989 (asterisk – sporadic occurrence in mapping quadrat).

←

Obr. 4. Mapa rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice v letech 1990–1999 (hvězdička – občasný výskyt v mapovacím kvadrátu; prázdné kolečko – nepravidelný výskyt v mapovacím kvadrátu).
Fig. 4. Occurrence of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic during 1990–1999 (asterisk – sporadic occurrence in mapping quadrat; open circle – irregular occurrence in mapping quadrat).

↙

Obr. 5. Mapa rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice v letech 2000–2003 (hvězdička – občasný výskyt v mapovacím kvadrátu; prázdné kolečko – nepravidelný výskyt v mapovacím kvadrátu; plně kolečko – pravidelný výskyt v mapovacím kvadrátu).
Fig. 5. Occurrence of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic during 2000–2003 (asterisk – sporadic occurrence in mapping quadrat; open circle – irregular occurrence in mapping quadrat, black circle – regular occurrence in mapping quadrat).

avšak v období 1970–1979 (obr. 2) se sice stále ještě ojediněle vyskytovali již v 16 čtvercích (2,54 %, tj. 2150 km²) a v období 1980–1989 (obr. 3) v 18 čtvercích (2,87 %, tj. 2420 km²). Zásadní obrat ve vývoji vlčí populace nastal v období 1990–1999 (obr. 4), kdy byl znám výskyt celkem z 26 čtverců (3,98 %, tj. 3360 km²), avšak ve 3 čtvercích (0,48 %, 400 km²) ho již bylo možno označit za nepravidelný. V současném období 2000–2003 (obr. 5) je výskyt vlků znám celkem z 30 čtverců (4,78 %, tj. 4030 km²), z toho nepravidelný výskyt ze sedm čtverců (1,11 %, tj. 940 km²) a pravidelný výskyt z 12 čtverců (1,92 % tj. 1610 km²).

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bychom rádi poděkovali všem členům mysliveckých honiteb v celé České republice, jakož i všem pracovníkům ochrany přírody, kteří laskavě uvedli svá pozorování v dotaznících. Zvláštní dík patří L. KUNCOVI (Ostrava), F. ŠULGANOVI (Rožnov pod Radhoštěm) a všem spolupracovníkům CHKO Beskydy a NP a CHKO Šumava, kteří se podíleli na monitoringu výskytu vlka obecného. Tento příspěvek vznikl v rámci řešení projektu GA ČR S6093003.

LITERATURA

- ANDĚRA M. & ČERVENÝ J., 1994: Atlas of distribution of the mammals of the Šumava region (SW-Bohemia). *Acta. Sci. Natur. Brno*, **28**(3): 1–111.
- ANDĚRA M. & HANZAL V., 1996: *Atlas rozšíření savců v České republice – předběžná verze. II. Šelmy (Carnivora)*. Národní muzeum, Praha, 85 pp.
- ANDRESKA J. & ANDRESKOVÁ E., 1993: *Tisíc let myslivosti*. Tina, Vimperk, 443 pp.
- BARTOŠOVÁ D., 2001: Současný výskyt a ochrana rysa ostrovida, medvěda hnědého a vlka na západním okraji Západních Karpat v CHKO Beskydy. *Chr. Úz. Slov.*, **47**: 14–17.
- BOITANI L., 2000: *Action Plan for the Conservation of Wolves in Europe (Canis lupus)*. *Nature and Environment*, No. 113. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 86 pp.
- BUFKA L., HEURICH M., ENGLENDER T., ČERVENÝ J., WÖFL M. & SCHERZINGER W., in press: Wolf occurrence in the Czech-Bavarian-Austrian border region: review of a history and current status. *Silva Gabreta*, **11**.
- ČERVENÝ J., KOUBEK P. & BUFKA L., 2000: *Velké šelmy v naší přírodě*. Koršach, Praha, 32 pp.
- ČERVENÝ J., ANDĚRA M., KOUBEK P., HOMOLKA M. & TOMAN A., 2001: Recently expanding mammalian species in the Czech Republic: distribution, abundance and legal status. *Beitr. Jagd- Wildforsch.*, **26**: 111–125.
- HOŠEK E., 1976: Ještě o vlku na Moravě a ve Slezsku. *Čas. Slez. Muz.*, S. A, **25**: 1–10.
- HŮRKA L., 1992: Die Säugetiere des westlichen Teiles der Tschechischen Republik. IV. Die Raubtiere (Carnivora) und die Paarhufer (Artiodactyla). *Fol. Mus. Rer. Natur. Bohem. Occ.*, S. Zool., **35**: 1–35.
- KOKES O., 1961: Šelmy v jižních Čechách a jejich konec. *Živa*, **9**(2): 69–72.

- KOKEŠ O., 1970: Historie rozšíření velkých šelem v českých zemích. *Lynx, n. s.*, **11**: 12–14.
- LAŇKA V., 1989: Vlk na Rakovnicku. *Živa*, **35**(2): 237.
- MILES P., 1964: Nálezy některých vzácnějších druhů obratlovců v období let 1966–1994 (vyjma třídy Aves – ptáci). *Prunella*, **20**: 25–32.
- MLČOUŠEK J., 1993: Opět něco z Bruntálska – tentokrát vlk. *Myslivost*, **1993**(5): 13–14.
- ŘEHOR E., 1954: Pozorování rysa v Českém lese. *Vesmír*, **35**(5): 181.
- ŠTASTNÝ K., 1966: Další vlk ulovený na severu Moravy. *Myslivost*, **1966**(4): 88–89.